

Het begeleiden van de seksuele ontwikkeling

Zet je de wekker om je kind piemeltijd te bieden of niet?

Even voorstellen

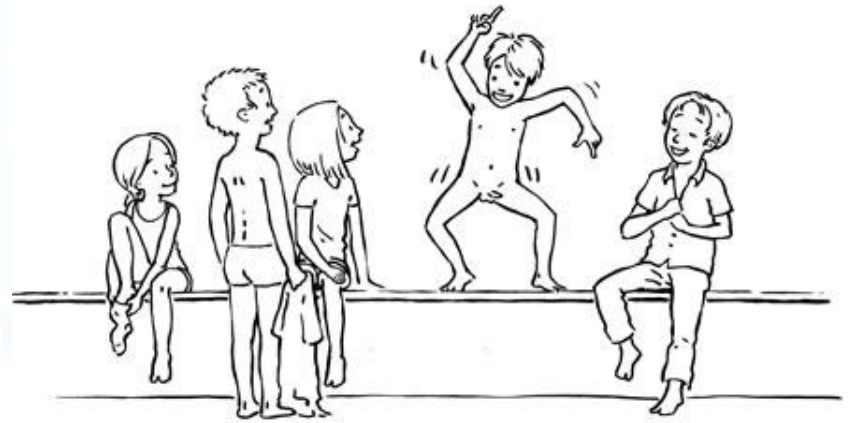
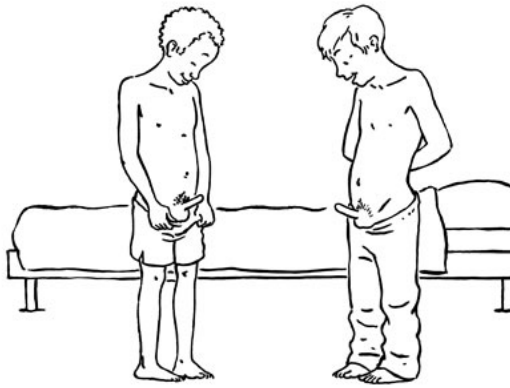

Welmoed Visser-Korevaar

Orthopedagoog en seksuoloog NVVS SH; eigen praktijk.

Werkzaam als consulent voor het CCE

Bestuurslid NVVS; portefeuillehouder kamer hulpverlening en gezondheidsbevordering

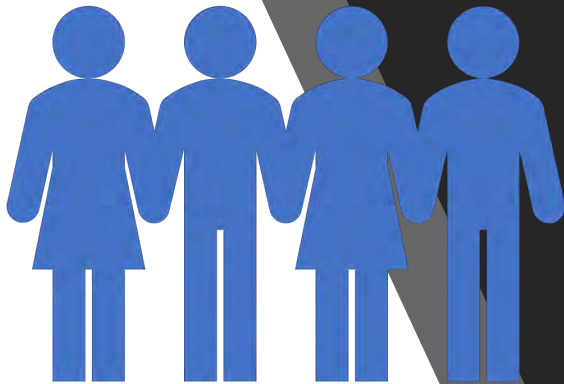

Seksuele en reproductieve gezondheid (WHO 2010)

"Seksuele gezondheid is een staat van fysiek, emotioneel en mentaal welbevinden met betrekking tot seksualiteit.

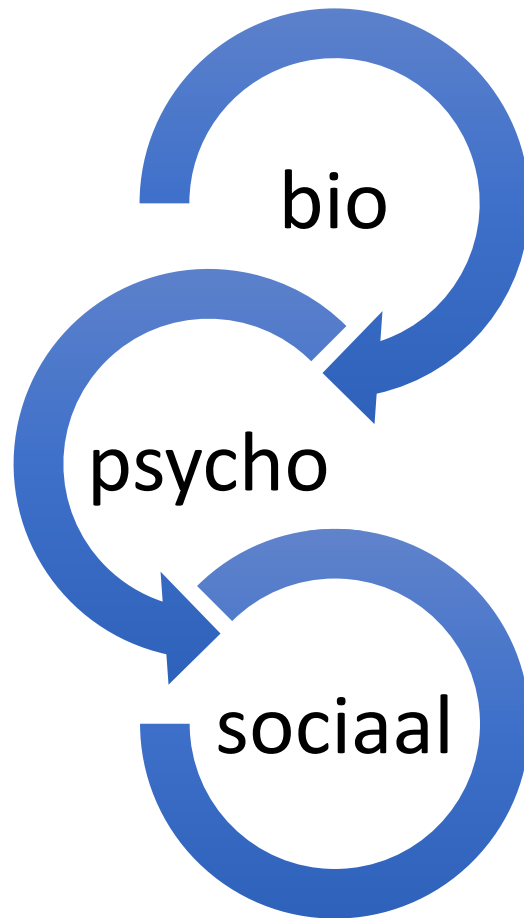
Het is meer dan de afwezigheid van ziekte, disfunctie of gebrek."

Context van seksuele gezondheid (WHO 2010)

- Seksuele gezondheid vereist een positieve en respectvolle benadering van seksualiteit en relaties.
- Bovendien vereist seksuele gezondheid de mogelijkheid om prettige en veilige seksuele ervaringen op te doen, vrij van dwang, discriminatie en geweld.
- Om tot seksuele gezondheid te komen en te handhaven moeten de seksuele rechten van alle mensen worden gerespecteerd en waar gemaakt.

Seksualiteit

Aspecten van seksualiteit

- Seksuele identiteit
- Sekse rol
- Seksuele voorkeur
- Seksueel gedrag
- Seksuele intimiteit

ouderdag smith magenis stichting 2 november 2019

Seksualiteit ontwikkelt zich o.i.v. verschillende ontwikkelingsgebieden bij verstandelijke beperking. Er is vaak sprake van een dysharmonisch profiel bij mensen met SMS/VB

Het emotionele ontwikkelingsniveau is van groot belang bij seksuele ontwikkeling

Kunnen

aankunnen

Baby 0 – 6 maanden

Lichamelijk contact

Baby's houden van lichamelijk contact. Ze vinden het fijn om geknuffeld te worden en te knuffelen. Dit geeft hen een veilig gevoel en zorgt voor vertrouwen.

- Huidcontact is erg belangrijk (bv. knuffelen, massage)
- Verschonen (reactie van de ouder)
- Ontdekken (toevalligerwijs) van lichaamsdelen door
- Grijpen / voelen / zuigen
- Erectie, opwinding waarneembaar, geen gerichte masturbatie
- Lichamelijke respons/sensaties
- Veilig en geborgen voelen

Adaptatiefase (0-6 maanden)

- Hele lichaam is lustvol, zintuigelijke beleving centraal
- Emoties gericht op (on)lust en in of ontspanning
- Verantwoordelijkheid voor lichamelijk contact ligt bij de ander
- Aanrakingen staan in het teken van het opheffen van hulpeloosheid
- Gerichtheid op zichzelf, ander als object inzetten
- Ongedifferentieerde aandacht voor het eigen en andermans lichaam
- Seks is geen bewust proces

Dreumes 6 – 18 maanden

Eigen lichaam ontdekken

Baby's en peuters ontdekken hun eigen lichaam door te kijken en te voelen. Ze raken ook hun geslachtsdeel aan. Sommige jongetjes kunnen een erectie (stijf piemeltje) krijgen. Dit heeft niets te maken met opwinding of seks. Het aanraken van de geslachtsdelen kan een kind een prettig gevoel geven. Net als op een duim zuigen.

- Ontdekken dat het ene plekje lekkerder voelt dan het andere
- Knuffelen, strelen, kusjes geven
- Mond blijft belangrijk voor ontdekken
- Ontdekken eigen lijf, handen, voeten, oren, neus, geslachtsdelen
- Leren vertrouwen door ingaan op behoeften

Eerste socialisatie fase (6-18 maanden)

- Wederkerigheid: actie & reactie, vervloeiing natuurlijke symbiose
- Gericht ontdekken van het eigen lichaam en het koppelen van een gevoel
- Gerichtere stimulatie en auto-erotisch gedrag gericht op zin, opwinding en orgasme
- Emotionele uitingsvormen nog ongecontroleerd en ongericht
- Steeds klampen en kleven
- Aanraken een aangeraakt worden

Peuter 18 – 36 maanden

- Grote interesse voor eigen lichaam en dat van anderen
- Bloot lopen voelt lekker
- Verschil jongen / meisje eerst aan uiterlijke kenmerken (haren, kleding e.d.)
- Aanraken van geslachtsdelen geeft rustgevend en ontspannend gevoel (vergelijk duim zuigen)

Nieuwsgierig naar lichamen

Peuters zijn heel nieuwsgierig naar hun eigen lichaam en dat van anderen. Ze willen bijvoorbeeld weten waar hun plasje vandaan komt. En hoe je kunt zien of iemand een jongen of een meisje is.

Nieuwsgierig naar lichamen

Peuters zijn heel nieuwsgierig naar hun eigen lichaam en dat van anderen. Ze willen bijvoorbeeld weten waar hun plasje vandaan komt. En hoe je kunt zien of iemand een jongen of een meisje is.

Peuter 18 – 36 maanden

- Ik-besef / nee-fase / besef van eigen persoonkje
- Beheersing (zindelijkheid), begin regels leren
- Vanuit veilige basis (op schoot zitten, knuffelen) de wereld ontdekken

Eerste individuatiefase (18-36 maanden)

- Seksuele regie en autonomie, eigen wil en wensen ontdekken
- Vasthouden en loslaten (aandacht ontspanning en aanspanning)
- Fixatie op anus (bron van prettige gevoelens) (eigen lichaamsvocht)
- Nog geen schaamtegevoelens
- Ontdekking van gerichte masturbatie en bijbehorende prettige/onprettige gevoelens
- Verschillen man-vrouw worden bewust ontdekt
- Knuffelen en blootlopen prettig

Kleuter 3 – 7 jaar

Vieze woorden

Sommige kinderen vinden het leuk om vieze woorden te roepen. Ze zeggen dan ineens heel vaak 'poep' of 'piemel'. Dat vinden ze leuk of spannend, omdat ze merken dat deze woorden reacties uitlokken bij volwassenen.

- Stereotiepe ideeën over sekserollen en liefde
- Doktertje spelen
- Woorden roepen voor de reactie (poep-pies)
- Kinderen stellen vragen over zwangerschap en geboorte
- Preutsheid wordt groter / schaamtegevoel
- Lijfelijk contact belangrijk, niet in het openbaar
- Verliefd zijn: speciale vriendschap

Schoolkind 7 – 12 jaar

Nieuwsgierig naar seks

Vanaf een jaar of tien wordt seks interessant. Sommige kinderen willen alles weten over seks, anderen vinden het heel vies. Sommige kinderen gaan meer vragen stellen over seksualiteit, anderen willen juist niet over seks praten of schamen zich daarbij.

- Verschil verliefdheid en vriendschap is duidelijk, verliefdheden worden belangrijker en eerste voorzichtige aanrakingen
- Groepsnorm wordt steeds belangrijker
- Voortplantingsverhaal wordt begrepen maar heeft niks met eigen seksuele beleving te maken
- Stimuleren van de geslachtsdelen neemt toe
- Belangstelling voor volwassen seksualiteit neemt toe
- Eerste verschijnselen van puberteit worden zichtbaar
- Eind fase; eerste menstruatie en eerste zaadlozing
- Onzekere gevoelens

Puberteit 12-18 jaar

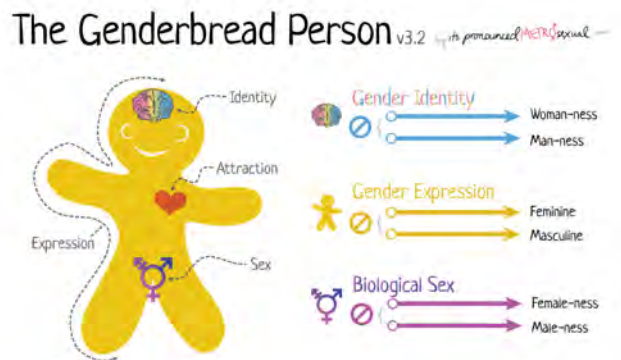
Online

Pubers worden steeds zelfstandiger. Ze maken zich los van hun ouders en luisteren daarom minder naar wat zij zeggen. De mening van de vriendengroep wordt steeds belangrijker. Maar ouders blijven belangrijk voor pubers.

Ook raken pubers steeds meer geïnteresseerd in seks. Ze gaan fantaseren, raken hier seksueel opgewonden van en masturberen. Jongens zoeken vaak seksuele beelden of porno op internet. Jongeren zijn ook veel online. Via social media leggen ze contact met anderen en flirten ze ook.

- Veranderend lichaam
Onzekerheid over eigen lichaam en uiterlijk
- Leggen van contact wordt spannend
- Social media
- Horen bij een groep (vaak eigen sekse) is heel belangrijk
- Nieuwsgierigheid naar andere sekse
- Onzekerheid over seksuele identiteit
- Ervaring met masturbatie wordt groter
- (Tong)zoenen, strelen, vrijen, tegen eind fase gedeelte eerste geslachtsgemeenschap

Welke elementen werken verstorend voor een “gezonde” seksuele ontwikkeling bij VB ?

1. Cognitieve problemen
2. Grote verschil tussen de kalenderleeftijd, de cognitieve ontwikkelingsleeftijd en de emotionele ontwikkelingsleeftijd
3. A.g.v. syndromen algemene lichamelijke/endocrinologische problemen
4. Bijkomende problematiek
5. Ontbreken van overeenkomend geslacht met genderidentiteit
6. Ontbreken van experimenteerruimte (sexual rehearsal play)
7. Het niet-weten

Smith Magenis en seksualiteit

Uiterlijke kenmerken;

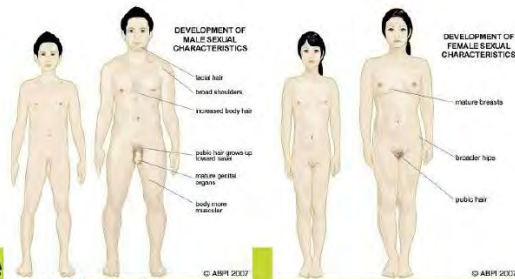
- Mogelijk van invloed op lichaamsbeeld en lichaamsbeleving.
- Mogelijk van invloed op zelfwaardering
- Mogelijk van invloed op contact leggen, vriendschap en relatie

Biologisch

Lichamelijke ontwikkeling

- Lichaam kind → lichaam volwassene

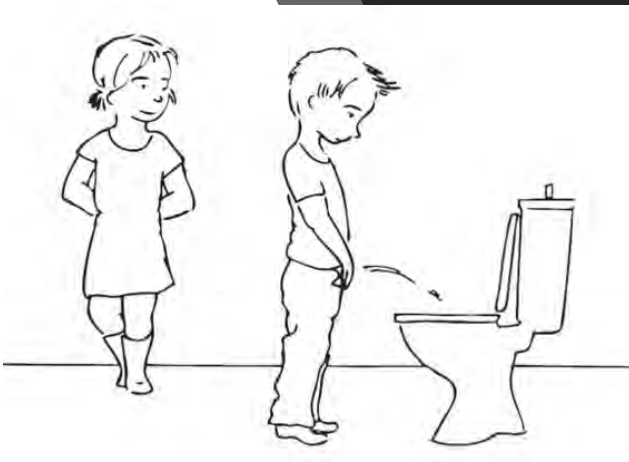
- Puberteit kan ingewikkeld zijn voor vrouwen als er bijzonderheden met plassen (bedplassen) zijn.
- Zowel versnelde als vertraagde puberteitsontwikkeling
- Vruchtbaarheid normaal
- Premature menopause
- Samenhang tussen menstruatiecyclus en toename in gedragsproblemen bij meisjes
- Problemen met inwendige organen (schildklier, nieren, hartklep)
- vermoeidheid

Gedragmatig

- Voorwerpen in lichaamsopeningen stoppen (polyembolokoilamania en onychotillomanie) (65%)
- Voorwerpen in de vagina stoppen
- “Self hugging” en “low impulse controle of aggressive hugging” met name bij opwinding (brede zin van het woord)
- Smelling /sniffing behaviour
- Zelfverwondend gedrag (skinpicking)
- Epilepsy/absences en gevolgen voor seksualiteit (alertheid op reactie)

cognitief

- Ruime informatie verwerkingstijd
- De invloed van verstandelijke beperking op kennis en begrip van seksualiteit/ sociaal-seksuele situatie
- Moeilijk kunnen labelen/duiden van de sociaal-seksuele situatie

Sensoriek/lichaamsbeleving

- Vanwege tactiele ondergevoeligheid bv. slechter lichaamsbesef
- Betekenis geven aan wat gezien en gehoord wordt
- Anders betekenis geven met gevolg voor emotionele reactie op prikkel
- Beperkter uithoudingsvermogen
- Slechtere ontwikkeling van de spraak

Medicatie

ouderdag smith magenis stichting 2 november 2019

Welke elementen dragen bij aan een “gezonde” seksuele ontwikkeling bij VB?

- Affectiefrijk, pedagogisch klimaat
- Positieve voorbeelden op het gebied van affectie, omgang eigen lichaam en seksualiteit
- Informatie over seksualiteit, intimiteit en relatievorming
- Experimenteerruimte bieden
- Communicatie over seksualiteit aanpassen bij cognitieve ontwikkeling
- Aansluiten in je houding/bejegening bij de emotionele ontwikkeling

Welke woorden
gebruiken we?

Welk woord gebruik je voor vagina,
penis en geslachtsgemeenschap?

ouderdag smith magenis stichting 2 november 2019

4 vormen van aandacht voor seksualiteit / intimiteit

Stappen begeleiding seksuele ontwikkeling

- Wie ben ik, lichaamsschema, lichaamsbeeld, lichaamsbeleving
- Seksuele lichaamsbeleving
- Hygiëne
- Sociaal-seksuele regels/discriminatievaardigheden
- Technische voorlichting
- Weerbaarheid/relatievorming

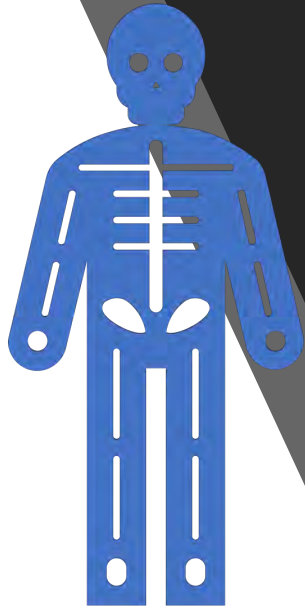
Sociaal-seksuele regels en discriminatievaardigheden gaan voor stap 1,2,3 bij cliënten met ASS en VB

voorwaarden

- Veiligheid
- Afgestemd plan
- Afgestemd materiaal
- Kleine stappen
- Prikkelvrije, rustige omgeving
- Geschikt tijdstip (gelet op vermoeidheid)
- Herinneringen/tokens/verwijzingen

- Vaste structuren/zinnen gekoppeld aan de persoon zelf
- Context koppelen aan geleerde
- Veel positieve bevestiging (koppeling aan concreet gedrag)

tips

- www.rutgers.nl
- www.lieflijvenleven.nl
- www.sclera.be
- Werkboek “ ik en de ander”; moeder
- Praten over seks; Paulien van Doorn en Anja Janssen
- Seksueel ontwikkelingsspel; Fabriek 69
- Mag ik van jou; Irene Konig
- Seksganzenbord; Marjolein Hottentot (LVB versie)
- Vrienden en vrijers
- Voorlichtingsboeken van Sanderijn van der Doef etc..